

Horthy Miklós kultusz és ellenkultusz között

Százötven éve született (vitéz nagybányai) Horthy Miklós (Kenderes, 1868. június 18. – Estoril, Portugália, 1957. február 9.), a 20. századi magyar történelem meghatározó alakja.

Mind születése, mind halála időpontja jelképesnek érzékelhető. Egy esztendővel az osztrák–magyar kiegyezést követően jött a világra – és egy héttel a magyar–horvát kiegyezés előtt –, élete zömét a fél évszázados Monarchia idősza töltötte ki, amihez később közel negyedszázados kormányzóság társult. Egy évtizednél hosszabbra nyúló időskori száműzetése a reményt keltő ötvenhatos forradalom leverése után néhány hónappal annak kudarcra okán véglegesen megfáradva ért véget. Keresztényen lelkiülettel elfogadva ugyan a sorsot, de bele nem nyugodva abba a sok igazságtalanságba, amit hazájára és személy szerint öreá mért.

Koszorú egy holokausz-túlélőtől

Horthy megítélése napjainkban is komoly vita tárgya, pályafutásának egyes szakaszait erősen túlzó vádakat itthon és külföldön egyaránt. A politikai helyzet kedvezett ellenkultusza kialakításának, ennek megfelelően minden érdemét elvitatatták, és a Horthy-rendszert, az „első pillanattól kezdve fasiszta rendszert” a magyar történelem mélypontjaként mutatták be. Fasisztoidnak, diktatórikusnak és népnézőnek minősítették, felelőssé tették a zsidóság deportálásáért. A nyolcvankilences rendszerváltás után a magyarországi történetírás szakított a korábbi szemlélettel, aminek köszönhetően egy jóval objektívabb Horthy-kép kezdett kialakulni. A helyes megítélést azonban lényegesen megnehezítik a korábbi előítéletek, a politikai kulturálatlanság, a kormányzó által (is) képviselt értékek tagadása kényszere.

A rendszerváltást követően politikai szerepet is felvállaló Jeszenszky Géza történész véleménye szerint „megítélésekor ma is indulatok csapnak össze, és hiába születik akár a legalapabb, minden elfogultságtól mentes életrajz, monográfia, nem fogja meggyőzni azokat, akiknek nagyon jó vagy nagyon rossz véleményük van”.

Valóban bonyolult és nehéz feladat Horthy Miklóst méltatni. Erre nem vállalkozom, nem vagyok történész. Jelenkori európai, magyar, ráadásul az igazság iránt kiemelten érzékeny kisebbségi értelmiségiként azonban szükségesnek tartok hangsúlyozni néhány tény, a magam módján megtenni néhány megállapítást, és pár kérdést feltenni. Arról a számos területen példát nyújtó, egykori és mai értékeket a maga korában felvállaló, a sors nyújtotta szerencse és balszerencse között vergődő szemé-

lyiségről, akiről sok mindent és sokfélét el lehet mondani, de elfeledni nem szabad.

Meggyőződéses keresztényként ő maga is tisztában volt azszal, hogy minden ember vétkezik és hibázik, miközben egyenruhásként a kitűzött harc következő szolgálatába szegődött. Amúgy születésnapja alkalmából inkább az érdemeit ildomos kihangsúlyozni, és még a vele nem rokonszenvezőknek is illene kevesebb méltatlanságot és több méltóságot ráruházniuk a másfél száz évvel ezelőtt Kenderezen megszületett, és a kilencvenes években az anyaföldbe hazahozott és eltemetett Horthyról. (A temetésén egy holokausz-túlélő koszorút helyezett el a sírára köszönete jeléül.) Már csak azért is, mert róla, a tengerésztisztról, az Osztrák–Magyar Monarchia ellentengernagyáról és flottaparancsnokáról még a szövetséges és ellenséges erők tisztjei is jó véleménnyel voltak, több megemlékezésükben kiemelték „lovagiasságát”, csodálatra méltó teljesítményeit. A legismertebb közülük: az otrantói csata legendás hőse fej- és lábsérülést szenvedve hordágyon a parancsnoki hídra vitette magát, ahonnan eszmélete elvesztéséig tovább irányította a csatát. Életét feláldozni a császáráért, a Szent Koronáért, a hazáért – számára halálközele, a mai nemzedékek számára egyre távolodó életérzés.

De mi lett volna akkor, ha nem éli túl az otrantói ütközetet? Neve bizonyára alig maradna fenn a köztudatban. Es mi lett volna akkor, ha német megszállás helyett sikerült volna a szövetségesek oldalára áttérnie a háborúból még ama 1944. augusztus huszonharmadika előtt? Vagy ha a Hitler elleni merényletek valamelyike eredményre vezet? A történelem nem szereti a feltételes módot, mégis, az életünk egyik lényeges eleme a sorsfaktor. „Add meg a császárnak, ami a császáré, és Istennek, ami az Istené!” – szól hozzánk a Szentírás. A konzervatív nemzeti eszméket valló kormányzó (elsősorban a kor szelleme és nem feltétlenül saját hiúsága kívánta meg, hogy főfőméltósága, a Magyar Királyság kormányzója megszólítással illessék) teljesítette az általa képviselt ország fő célját, a diktátumnak tekintett trianoni békeszerződés felülvizsgálását. És bár kétségtelenül a területi revíziós sikereknek köszönhetette a harmincas, negyvenes évek eleji kiemelt népszerűségét, eredményes országvezetését igazolta továbbá a népe számára méltánytalanul véget ért első világháború veszteségeiből való talpra állás és stabilitás megteremtése, a

FORRÁS: BABUCS ZOLTÁN HADTÖRTÉNESZ GYŰJTEMÉNYE



Horthy Miklós kormányzó éppen százötven éve született

gazdaság jelentős fejlődése a nagy gazdasági világválság ellenére, példaértékű közbiztonság megteremtése, az oktatás területén bekövetkező változások, és még sorolhatnánk. Miközben az ország politikai téren önállóságra törekedett, sikerült korlátok közé szorítania a szélsőséges pártok működését. Ide sorolva a kommunizistákat és a nyilasokat, a későbbi totalitárius rendszereket kiváltókat, ami végeredményben döntésének helyességét igazolta. Csak hogy a világtörténelem és a haza története számára kedvezőtlenül alakult.

A horthysta-fasiszta jelző logikátlansága

Szent Korona, töviskoszorú: micsoda ezeréves, kétezer éves idejélmúlt dolgok! – napjainkban egyre többen vélekednek így, és helyettük a népek felett álló világegyenlőségnek és a pénznek a bálványát istenítik. Világlátásuk vajon túléli-e a száz éve felerősödő, mára igencsak elhalványuló kommunista eszmék utópiáját? Vagy akár ezer, kétezer évre is képesek lesznek meghatározni az emberiség történelmét?

Horthy Miklós karakteres ember volt, ezért hibáival együtt is kiérdemli a tiszteletet. Természetesen, mint bárki más, rá jellemző elvekkkel, preferenciákkal, sajátos személyiségjegyekkel rendelkezett. De hát így van ez rendjén! Amiként a kaméleon nem tartozik a kedvenc állatok közé, a kaméleon természet-

tű ember sikere is legfeljebb ideig-óráig tart. Az a becsületes, ha tónusokat, a megkülönböztető jegyeket nem mossuk össze. Márpedig kiemelten az utódállamok történetírása, az Elie Wiesel Intézet, sőt számos magyarországi, magyar személy, magát szakértőnek valló bármely nemzetiségű véleményformáló egyenlőségjelet tesz a horthysta és a fasiszta megjelölések közé, összemossa, és összevont alakban használja őket. Pedig a horthysta-fasiszta jelző nemcsak logikátlan, hanem az alapvető (büntető) jogi elveknek is ellentmond. A horthysta Horthy Miklóst ugyanis tanúként hallgatták ki a nürnbergi perben,

a szellemében. Még csak háborús bűnösnek sem titulálják, mint Wass Albertet vagy Nyíró Józsefet, bár együtt foglalnak helyet a tiltólistán a nemzet panteonjában.

Horthy Miklós megismételhetetlen, vissza nem térő, meghatározó személyisége a magyar történelemnek. Vagy mégsem? Mostanában egyesek már-már urbanista-fasiszta történelmi korról beszélnek, miközben Orbán Viktor miniszterelnököt Putyin barátsággal, antidemokratikus megnyilvánulásokkal és diktatóri képességekkel ruházzák fel. Bízom abban, hogy amiként a kormányzót elvei megakadályozták abban, hogy diktátor legyen, nem lesz ez másként a miniszterelnök esetében sem. Csupán mindketten olyan erőteljes karakterű, következetes, szigorú, rendteremtő, a haza és keresztény elveik védelmére képes, kiállásukért mások bírálatát is vállaló államférfiak, akikről semmikor és semmilyen körülmények között sem feledkezhet meg a haza. Már amennyiben a globalizáció nem tünteti el a nagybetűs Haza fogalmát. Még akkor is, ha meglehet, sem a Horthy-rendszer, sem az Orbán-rendszer nem tartozik a modern értelemben vett demokrácia műfajához. Az erős kormányzást azonban összetéveszteni a diktatúrával csakis tudatlanság és rosszindulat kérdése.

Hibáit elismerve, érdemeit méltatva

Miközben Brüsszelben nemrég Marx születésnapját ülték, legalább Budapesten, Kolozsváron, Marosvásárhelyen nem szabad megelégedni Horthy kerek évfordulás születésnapjáról. Hibáit és gyengeségeit elismerve, szükséges érdemeit méltatni, a vele kapcsolatos valótlán vagy túlzó megítéléseket helyreigazítani, történelemformáló szerepét megőrizni. A sorssal nem perlekedve ugyan, de legalább kimondani az igazságot. Mert miközben soruk alakulásának, szerencsájüknak köszönhetően olyan történelmi személyek szobrai állnak számos helyen, akik életükben nem

Miközben Brüsszelben nemrég Marx születésnapját ülték, legalább Budapesten, Kolozsváron, Marosvásárhelyen nem szabad megelégedni Horthy kerek évfordulás születésnapjáról.

ahol a fasiszta tisztek felelősségét kimondták, és háborús bűneikért elítélték őket. Bár nincs jogi végzettségem, történészi sincs, úgy gondolom, hogy érettségi sem szükséges ahhoz, hogy a tanú kategóriáját megkülönböztessük a vádlott kategóriájától. Ráadásul Magyarország kormányzója németbarát sem volt, amiként Hitler feltétel nélküli kiszolgálásával vádolják, annál inkább angolbarátságát vallotta az Aranybulla és a Magna Charta közelségének

is remélhették volna az utókor túlzott elismerését, Horthy Miklósnak még Magyarországon sem tanácsos köztéri szobrot állítani. Az állíttatóját megjelöljük, a szobrot meggyalázzák. Pedig az is előfordulhatott volna, hogy százötven éves születésnapján koszorúzó ünnepségekre kerüljön sor a tiszteletére. Olyan mértékben, ahogyan rászolgált. Se többet, se kevesebbet!

ÁBRÁM ZOLTÁN